

Läroplanskoppling
finns på sista sidan

Lärarhandledning

Förstå sammanhanget – Nürnbergprocessen

Längd: 5 min

Ålder: från 13 år

Ämne: historia, samhällskunskap

Språk: svenska, franska

Produktionsland:
Frankrike, 2019

Svensk distribution:
Cinebox, 2020

Ansvarig utgivare:
Ann Nordström

Filmnr: EDU0243_7

Nyckelord

Nürnbergprocessen
Nürnberglagarna • nazism
andra världskriget
mänskliga rättigheter
förintelsen

20 november 1945, kort efter att andra världskriget tagit slut, inleddes historiens största rättsprocess i tingshuset i Nürnberg, Tyskland. 21 av de högsta nazistledarna placerades på de anklagades bänk för att möta en internationell militärdomstol åtalade för grovre krigsförbrytelser. Avsnittet Nürnbergprocessen i serien "Förstå sammanhanget" skildrar processen när ett flertal av de nazister som var inblandade i förintelsen under andra världskriget fick sina domar och där nya brottsrubriceringar tog form som används i internationella domstolar idag.

Referat

I november 1945 inleds rättegångarna i Nürnberg i Tyskland där många av de ledande nazisterna från andra världskriget ska ställas inför rätta. Vid militärdomstolen finns domare från Storbritannien, USA, Sovjetunionen och Frankrike som ska besluta om straffen för de 21 nazisterna. Tio år tidigare, i just Nürnberg, hade Tyskland fastställt de s.k. Nürnberglagarna som visade nazismens rasistiska ideologi och resulterade i förföljelser och folkmord på miljontals judar och romer. När portarna öppnades till förintelselägren efter krigets slut fick mänskligheten se bevis för ohyggliga brott som inte tidigare skådats och som det inte fanns några termer för att beskriva.

Under rättegångarna i Nürnberg skapades nya brottsrubriceringar för att förhindra att något liknande skulle hända igen. Anklagelserna mot de ansvariga nazisterna vilade på fyra rubriker - konspiration, brott mot freden, krigsförbrytelser och brott mot mänskligheten. Bland de anklagade fanns Hermann Göring,

Rudolf Hess, Vilhelm Keitel och utrikesminister Von Ribbentrop, men även institutioner som SS och Gestapo. Rättegången varade i tio månader och materialet var mycket omfattande. Vittnesskildringar avlöste varandra och bilder och filmer visades upp under rättegången. I oktober 1946 var processen över och man samlades för att avkunna domarna. 12 av de anklagade dömdes till döden, bland annat Göring, Ribbentrop och Keitel. De allierade inrättade även en internationell domstol med syfte att kunna döma i liknande fall i framtiden och förhindra att något sådant händer igen samt för att motverka kränkningar av individer och etniska grupper. FN formulerade nu också sin deklaration om mänskliga rättigheter.

Arbeta med filmen

Förstå sammanhanget – Nürnbergprocessen

Före filmvisning

- Filmen passar bra att visa i samband med att klassen läser om andra världskriget, men kan förstås även användas i andra sammanhang, exempelvis vid temaarbete om mänskliga rättigheter. I så fall är det lämpligt med en kort sammanfattning av andra världskriget, särskilt kring allianserna, hur kriget slutade och vad förintelsen innebar.
- Inled gärna med att fråga eleverna om de vet vad mänskliga rättigheter innebär. Känner de till något fall av kränkningar av de mänskliga rättigheterna? Diskutera även vad den nazistiska ideologin stod/står för? Har eleverna hört talas om Nürnberglagarna?

Frågor efter filmvisning

1. Vilket år ägde rättegångarna i Nürnberg rum?
2. Vad var Nürnberglagarna som det pratas om i filmen?
3. Under vilka fyra rubriker delades anklagelserna mot nazisterna in? Nämn några av de anklagade nazisterna.
4. Berätta om några av de bevismaterial som lades fram under rättegången.
5. På vilket sätt kom rättegången att bli viktig på längre sikt?
6. Vad var SS respektive Gestapo?
7. Vilka straff delades ut för de anklagade när rättegången var klar i oktober 1946?
8. Varför var inte alla de ledande nazisterna på plats under rättegången?
9. Vad tycker du om att flera av de åtalade nazisterna försvarade sig med att de bara gjorde vad de blev tillsagda att göra?

Modell till övning 1

Arbete efter filmen

1. **Förslag 1. Orsak och konsekvenser.** Be eleverna reflektera över situationen och de händelser som ledde fram till den här rättegången. Vad hade hänt tidigare? Vilka faktorer blev avgörande? Låt dem sedan resonera kring vilka konsekvenser som rättegången förde med sig, både på kort och lång sikt. Använd gärna modellen nedan.
2. **Förslag 2. Låt eleverna diskutera vad mänskliga rättigheter innebär.** I diskussionen kan de ta utgångspunkt i de brottsrubriceringar som uppkom i samband med Nürnbergprocessen och i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Vad innebär egentligen de olika rubrikerna? Låt eleverna söka efter och presentera exempel på andra sammanhang där de mänskliga rättigheterna har kränkts.
3. **Förslag 3. Diskutera skuld och ansvar.** Många av de anklagade nazisterna hävdade att de bara gjorde det som de blev tillsagda att göra. Det är viktigt att lyda order. Be eleverna diskutera detta och det faktum att så många i civilbefolkningen stod på nazisternas sida. Vilket ansvar har varje individ i ett krig? Varför är det så få som vågar eller vill säga ifrån? En intressant film att visa vid diskussionen om detta är den tyska filmen "Die Welle" i regi av Dennis Gansel. Den skildrar hur en lärare genomför ett experiment med gymnasieklass för att få dem att förstå de mörka krafterna bakom nazismen.

För samtliga tre förslag eller något annat längre arbete med anknytning till andra världskriget, mellankrigstiden, nazismen och förintelsen finns bra material på Forum för levande historia. Se länktips. För ytterligare arbete i samarbete med svenska/engelska vill vi även tipsa om filmer och skönlitterära eller biografiska böcker. Se litteraturtips- och filmtips.

Sök vidare

Förstå sammanhanget – Nürnbergprocessen

Länktips

Bra material från forum för levande historia kring förintelsen som kan användas vid större temaarbete eller bara i samband med den ordinarie historieundervisningen:

- <https://www.levandehistoria.se/klassrummet/manniskorattskampar/lektionsupplagg/lektionsupplagg-2-civillkurage-om-att-vaga-agera>
- <https://www.levandehistoria.se/fakta/fordjupning/forintelsen>

På SO-rummets webbsida finns artiklar, filmer och podcasts om andra världskriget, förintelsen och Nürnbergrättegångarna:

- <https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/det-korta-1900-talet/andra-varldskriget>
- <https://www.so-rummet.se/kategorier/forintelsen>
- <https://www.so-rummet.se/kategorier/nurnbergattetgangarna>

Enkelt och tydligt om rättegångarna i Nürnberg och Tokyo:

- https://www.grundskoleboken.se/wiki/Andra_v%C3%A4rldskriget,_R%C3%A4tteg%C3%A5ngarna_i_N%C3%BCrnberg_och_Tokyo_1946-48

Populärvetenskaplig text om Nürnbergrättegången:

- <https://popularhistoria.se/krig/andra-varldskriget/uppgorelsen-med-ondskan>

Litteratur- och filmtips

Anne Franks dagbok (även som film)

John Boyne: *Pojken i randig pyjamas* (även som film)

Hedi Fried: *Skärvor av ett liv*

Jessica Bab Bonde, Peter Bergtin: *Vi kommer snart hem igen*

Georg Klein: *Jag återvänder aldrig*

Markus Zusak: *Boktjuven* (även som film)

Dessutom har Novellix gett ut ett paket med noveller med tema förintelsen.

Filmer:

Die Welle (*The wave*)

Schindlers list

Förfalskarna

Pianisten

Livet är underbart

Läroplanskoppling

Förstå sammanhanget – Nürnbergprocessen

Hela serien "Förstå sammanhanget" passar in i stora delar av syftesbeskrivningen för ämnet historia i årskurs 7-9. Särskilt väl passar följande:

- Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om historiska förhållanden, historiska begrepp och metoder och om hur historia kan användas för olika syften. Den ska också bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar.
- Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att tillägna sig en historisk referensram och en fördjupad förståelse

för nutiden. De ska också få möjlighet att utveckla en kronologisk överblick över hur kvinnor och män genom tiderna har skapat och förändrat samhällen och kulturer.

- Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för att varje tids människor måste bedömas utifrån sin samtids villkor och värderingar.

Filmen *Förstå sammanhanget – Nürnbergprocessen* passar bra för undervisning i ämnet historia och samhällskunskap i grundskolan och gymnasiet. Nedan förslag på centralt innehåll från Lgr11 och kursmål från Gy11, se www.skolverket.se.

Historia, åk 7-9, Lgr11

Imperialism och världskrig, cirka 1800–1950

- De båda världskrigen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag.

Demokratisering, efterkrigstid och globalisering, cirka 1900 till nutid

- Kalla krigets konflikter, Sovjetunionens sönderfall och nya maktförhållanden i världen.

Historia 1a1, 50p, Gy11

Centralt innehåll

- Industrialisering och demokratisering under 1800- och 1900-talen i Sverige och globalt samt viktiga globala förändringsprocesser och händelser, till exempel migration, fredssträvanden, resursfördelning och ökat välbefinnande, teknisk utveckling, internationellt samarbete, mänskliga rättigheter och jämställdhet men också kolonialism, diktaturer, folkmord och konflikter. Långsiktiga historiska perspektiv på förändrade maktförhållanden och olika historiska förklaringar till dem.

Samhällskunskap, åk 7-9, Lgr11

Rättigheter och rättsskipning

- Olika organisationers arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen.

- Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter (...),

Beslutsfattande och politiska idéer

- Aktuella samhällsfrågor, hotbilder och konflikter i Sverige och världen. FN:s syfte och huvudsakliga uppdrag, andra former av internationell konflikthantering och folkrätten i väpnade konflikter.
- Individens och gruppens möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut.

Samhällskunskap 1b, Gy11

Centralt innehåll

- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Gruppens och individens identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Presentation i olika former, till exempel debatter, debattinlägg och rapporter.